

СПОРТ ДЛЯ ВСІХ У ФІНЛЯНДІЇ, НІМЕЧЧИНІ ТА ФРАНЦІЇ

Дутчак М.В.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

Анотація. Охарактеризовано сучасну систему організації та функціонування спорту для всіх у Фінляндії, Німеччині та Франції – країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю. Залучення громадян до спорту для всіх відбувається на засадах добровільності та усвідомлення ними важливості таких занять для збереження здоров'я, активного дозвілля та загалом – покращення якості життя. Основну відповідальність за розвиток спорту для всіх беруть на себе органи місцевого самоврядування. У зазначених країнах реалізуються відповідні загальнонаціональні програми. Спорт для всіх має позитивний вплив на економіку країн.

Ключові слова: спорт для всіх, людина, здоров'я, розвиток, система, організації, країни, програми.

Аннотация. Дутчак М.В. Спорт для всех в Финляндии, Германии и Франции. Содержит характеристику современной системы организации и функционирования спорта для всех в Финляндии, Германии и Франции – странах с высоким уровнем распространения организованной физической активности среди населения. Привлечение граждан к спорту для всех происходит на принципах добровольности и осознания ими важности таких занятий для сохранения здоровья, активного отдыха и улучшения качества жизни в целом. Основная ответственность за развитие спорта лежит на органах местного самоуправления. В указанных странах реализуются соответствующие общенациональные программы. Спорт для всех позитивно влияет на экономику стран.

Ключевые слова: спорт для всех, человек, здоровье, развитие, система, организации, страны, программы.

Annotation. Dutchak M. Sport for All in Finland, Germany and France. The paper is focused on the organizational and functioning system of sport for All in Finland, Germany and France – countries with high level of organized physical activity of the population. Promotion of Sport for All is based on the volunteer principle and understanding of its importance for keeping health, active forms of free time spending and welfare. The main responsibility for Sport for All development is taken by local self-government authorities. In the abovementioned states are being realized the national programs. Sport for All positively influences on the economical development.

Keywords: Sport for All, the person, health, development, system, the organisations, the countries, programs.

Вступ.

В Україні спостерігається один з найменших у Європі рівнів охоплення населення організованою руховою активністю. Гіподинамія складає суттєвий ризик для збереження здоров'я українців і зумовлює в сукупності з іншими факторами (куріння, зловживання алкоголем, ірраціональне харчування) загрози демографічні процеси у державі.

Актуальність і доцільність проведеного дослідження обумовлені необхідністю подолання наявної суперечності між потребою вітчизняної теорії і практики масового спорту в урахуванні відповідного зарубіжного досвіду й недостатнім його науковим осмисленням і узагальненням.

Робота виконана відповідно до теми 1.3.1. „Управлінські та педагогічні засади гуманізації масового спорту в Україні” Зведеного плану науково-дослідної роботи у сфері фізичної культури і спорту на 2006-2010 роки (№ державної реєстрації 0107U000496).

Формулювання цілей роботи

Мета дослідження – охарактеризувати сучасну систему організації та функціонування спорту для всіх у Фінляндії, Німеччині та Франції – країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю з подальшим визначенням на цій основі перспективних шляхів підвищення ефективності системи масового спорту в Україні.

Для досягнення зазначеної мети у роботі використано такі методи теоретичних досліджень як аналіз і синтез, індукції і дедукції, прогнозування органічної єдності теорії та практики. Було застосовано метод системного аналізу, метод історичного і логічного аналізу літературних джерел та метод порівняльного аналізу.

Результатидослідження та їх обговорення

Фінляндія. Активний відпочинок та спорт для всіх є дуже популярними серед фінів. За рівнем охоплення населення відповідними заняттями ця країна займає провідне місце у світі.

Кінець 60-х – початок 70-х років минулого століття стали початком інтенсивного розвитку у Фінляндії масового спорту. У заяві тодішнього Державного комітету спорту, який діяв у структурі Міністерства освіти Фінляндії, зазначається: „Кожному громадянину країни повинні бути надані рівні можливості для занять спортом і фізкультурою відповідно до його здібностей та схильностей. Організація масового спорту („спорту для всіх”) повинна гарантувати громадянам свободу вибору тієї чи іншої форми спортивної активності, а також можливість участі у процесі прийняття рішень, що мають безпосереднє відношення до масових видів спорту” [25].

Основні положення спортивної політики в Фінляндії визначені у Законі про спорт (1980 року) та його новій редакції від 18 грудня 1998 року. На законодавчому рівні встановлено, що „Створення загальних передумов для спорту повинно бути завданням держави та муніципалітетів. Спортивні організації, головним чином, відповідають за організацію спорту”.

Серед пріоритетів державної політики особливе місце відведено забезпеченню бази для розвитку масового спорту, що передбачає: 1) задоволення потреби населення у спортивних спорудах за місцем проживання (будівництво утримання); 2) збереження навколишнього середовища; 3) формування мережі підготовки кваліфікованих інструкторів і керівників програм фізичної рекреації для всіх груп населення; 4) проведення наукових досліджень у сфері спорту для всіх [1].

Розвитком спорту для всіх у Фінляндії опікуються губернські (12) і муніципальні (445) спортивні ради, а також Фінська асоціація „Спорт для всіх”, Фінська центральна спортивна федерація, Робітничий спортивний союз і Консультативний комітет зі спорту для спеціальних груп населення [2, с. 128]. Останнім часом фінські корпорації все більшої уваги приділяють створенню умов працівникам для занять спортом для всіх заради зміцнення здоров'я [18].

У Фінляндії нараховується біля 6800 діючих фізкультурних і спортивних клубів, членами яких є 25% населення країни. Водночас до занять в клубах залучаються не тільки їх члени, а і всі бажаючі. Так, за деякими оцінками зазначені клуби об'єднують у своїй діяльності дві третіх фінів [17]. Вони займаються більше ніж 60-тю видами спорту. Молодь до 16 років захоплюється футболом, лижним спортом, хокеєм з шайбою, плаванням, легкою атлетикою, ковзанярським спортом, велоспортом, гімнастикою та ходьбою. Майже половина усіх дітей є членами спортивних клубів. Більшість дорослого населення займається спортивною діяльністю самостійно або у неформальних спортивних об'єднаннях без певного плану, найчастіше з метою відпочинку. Вони віддають перевагу традиційним видам спорту – ходьбі, велоспорту, лижам, ковзанам, плаванню та бігу. З поміж видів спорту, які пропонуються спортивними клубами, дорослим імпонує гімнастика, футбол, волейбол, спортивне орієнтування та хокей з шайбою. Жінки займаються спортом практично на рівних з чоловіками [9].

Розвиток спорту для всіх здійснюється у Фінляндії через розробку та реалізацію відповідних загальнонаціональних проектів та програм. У першій половині 90-х років минулого століття виконувалась програма „Фінляндія в русі” з метою надання громадянам різноманітних спортивних послуг, що відповідають їх запитам. Основні завдання цієї програми: забезпечити реалізацію місцевих та регіональних проектів для розвитку спортивних послуг і створення сприятливих умов для підготовки нових проектів; збільшувати масовість спортивної діяльності на місцях шляхом кооперації, широкої просвітницької та інформаційної діяльності [11]. Усі фінські партії підтримали реалізацію цієї програми. На неї було виділено 2 млн. доларів США [6, с. 498].

З 1995 року реалізується програма „Фітнес для життя”, в якій значна увага приділяється використанню засобів фізичної культури спорту для профілактики типових для Фінляндії захворювань, а саме, респіраторних, серцево-судинних та опорно-рухового апарату. M.Palkama, L.Nieminen [36, с. 9] зазначає, що в Фінляндії впродовж останніх років конкурентоспроможність спортивної організації все більше залежить від того наскільки вона задовольняє потреби кожного члена, кожного клієнта, тобто за допомогою механізму „потреби-поставки” та якості обслуговування. Важливо з'ясувати чим насправді хочуть займатися члени організації, а не керуватися позицією лише її керівництва. Організація прогресує та має необхідні ресурси лише тоді, коли існує потреба в її послугах.

У 2002 році урядом Фінляндії прийнято спеціальну резолюцію щодо політики з розвитку рухової активності та оздоровлення а також Національну програму „Здоров'я – 2015”.

З 2006 року Фінською асоціацією спорт для всіх реалізується компанія „Рухайся 30” [35], мета якої – це поширення щоденних 30-ти хвилинних занять фізичними вправами та сприяння дружнім відносинам між особами та командами, що змагаються між собою за програмою цієї компанії. „Рухайся 30” організована для працівників підприємств, установ та організацій, первинною її ланкою є команда – 5 членів з капітаном. Ключовою особою є капітан, який організовує заняття команди, готує інформацію про команду та її щоденну організовану рухову активність, надсилає цю інформацію на вебсайт компанії „Рухайся 30”. Використання сучасних інформаційних технологій (Інтернет, sms-повідомлення, спеціальні комп'ютерні програми) забезпечує підвищення ефективності запропонованих заочних змагань між командами, структурними підрозділами окремого підприємства та між підприємствами загалом.

Аналізуючи кадрове забезпечення масового спорту у Фінляндії, М.І.Золотов, Н.О.Платонова, О.І.Вапнярська [5, с. 90] відзначають, що муніципальний округ у цій країні з населенням не менше 10 тис. осіб або декілька муніципальних округів загальною чисельністю не менше 10 тис. осіб мають право на державне фінансування заробітної плати одного інструктора зі спорту для соціально незахищених груп населення.

Волонтери залишаються головним ядром фінського масового спорту. Більше 800 тисяч добровольців на громадських засадах виконують свої функції у 90% спортивних клубів [3, с. 126]. Вони працюють інструкторами, офіційними представниками на змаганнях, судьями, обслуговуючим персоналом та керівниками організацій. Критеріями відбору добровольців є ентузіазм та бажання працювати. Ціна вкладу добровольців у розвиток спорту складає більше 800 мільйонів американських доларів на рік [17].

На законодавчому рівні у Фінляндії унормовано питання організації просвітницької роботи щодо спорту для всіх. Зокрема, Постанова про Фінський інститут спорту встановлює обов'язок для цієї установи проводити рухові, оздоровчі та освітні курси для широких верств населення [22, с. 60].

Фінляндія має один з найвищих показників у світі за рівнем забезпеченості населення спортивними спорудами (один об'єкт на 180 осіб). Найбільш популярні споруди – басейни, де значна кількість населення країни активно займається плаванням та „водним джогінгом” [4].

Фінський спорт фінансується громадянами (55%), державою та муніципалітетами (25%), спортивними організаціями (20%). Більшість коштів, які фінські сім'ї витрачають на спорт, йде на оплату спортивних послуг, подорожей інформаційних послуг, придбання спортивного обладнання та екіпіровки. Спорт отримує з державного бюджету та муніципальних бюджетів відповідно 0,2% та 1,5% їх видаткової частини. Значні кошти, призначені для розвитку спорту для всіх, надходять від тоталізаторів та державних лотерей. Встановлено, що спорт складає 0,9% валового національного продукту [36, с. 20].

Відповідно до закону про оподаткування кожен працюючий у Фінляндії має право скористатись послугами щодо занять спортом на 200 євро в рік і на цю суму йому зменшується обсяг податку з фізичної особи [35].

Німеччина. У середині 50-х років минулого століття у цій державі лише один із десяти співгромадян займався спортом. Це було в основному молоді люди, переважно юнаки і чоловіки. Як відзначає E. Dienstl [24] два покоління тому заняття спортом з оздоровчою метою вважались в Німеччині абсурдною ідеєю.

Завдяки ж концепції спорту для всіх за останні пів століття у декілька разів зросла кількість населення Німеччини, яке охоплено заняттями спортом. Зараз майже 30% громадян різних вікових груп та соціального положення беруть активну участь у спортивній діяльності (найбільш популярні види – плавання, ходьба, біг підтюпцем, велоспорт, фітнес, боулінг, футбол, теніс). Домінуючим мотивом занять є забезпечення активного, повноцінного дозвілля та зміцнення здоров'я. Приблизно третина з осіб, які займаються спортом, здійснюють це самостійно. Спортивні клуби охоплюють три четверти громадян, які надають перевагу груповим формам спортивної діяльності, а решту – прибутковим спортивним організаціям [41, с. 26].

Німецький шлях до спорту для всіх базується на п'яти принципах [24]:

- відкритості;
- різноманітності;
- порівнянності;
- публічності;
- співробітництва.

Принцип відкритості передбачає забезпечення доступності спортивної діяльності для широких верств населення, залучення до неї без примусу і будь-якого тиску. Основний акцент робиться на користі рухової активності для здоров'я, пізнання свого тіла, знайомства з новими людьми. Заклики і спортивні компанії під гаслом „Будьте здорові”, „Не старійте разом зі спортом”, „Чому би не зайнятися знову плавання?”, „Грайте знову”, „Спорт – це добре для Німеччини”, „Інтеграція через спорт” та інші набули великої популярності

Така відкритість спорту забезпечує постійне зростання чисельності та підвищення ефективності діяльності Німецького спортивного союзу і його асоційованих членів. Цей союз є однією з найбільших спортивних асоціацій у світі, оскільки налічує понад 27 мільйонів членів у 90 тисячах клубів [38, с. 3], половина з яких спеціалізуються на спорті для всіх [5, с. 95].

Для залучення бажаних займаючись спортом у клубах розповсюджуються так звані „карти знайомств” (Einladungskarten) під гаслом „Приведи з собою ще одного члена” (Bring einen mit). Опитування підтверджує, що це ефективний спосіб залучення населення до організованої рухової активності [12].

Уже тривалий час для підвищення привабливості та престижності спортивних занять використовують золоті, срібні та бронзові значки Німецького спортивного союзу. Щорічно більше 750 тисяч німців здають нормативи для одержання цих значків [15].

Все більшої популярності в Німеччині набувають „фітнес-студії”, які працюють на комерційній основі. Вік 60% їх учасників це – молодь у віці 19-30 років. Терміни перебування у цих студіях коротші, ніж у громадських організаціях фізкультурно-спортивної спрямованості. В середньому 40% учасників студій протягом року вибувають з них, а згодом більша половина знову повертається. Кожна окрема „Фітнес-студія” охоплюють зазвичай 300 осіб [16].

За результатами дослідження Німецької компанії дозвілля встановлено, що вільний час (включаючи вихідні дні та відпустку) середнього німця складає щорічно 2 457 годин, а робочий – 1 600 годин. Серед популярних видів діяльності під час дозвілля в Німеччині відзначають такі активні форми відпочинку: поїздки на велосипеді (55,3%), робота в саду (43,5%), ходьба (41,9%), участь у спортивних заходах (40,5%), катання на лижах (20,1%) [40].

Принцип різноманітності. Розвиток спорту для всіх потребує постійного пошуку нових видів рухової активності. За останні 50 років у Німеччині вдвічі збільшилась їх кількість. Вказаний принцип лежить в основі популярних змагань, ігор оздоровчого характеру, відомих під назвою „Challenge Day”, які щорічно проводяться серед міст Німеччини.

Принцип порівнянності. У спорті вищих досягнень молоді люди виборюють очки, демонструють максимальні результати на регіональних, національних та міжнародних змаганнях, стають відомими як переможці або як переможені. У спорті для всіх використовується комплекс показників з урахуванням різних фізичних можливостей його учасників.

Принцип публічності В Німеччині останні десятиріччя вулиці і майдани почали широко використовувати для масового спорту. Це привело до створення та популяризації ігрових фестивалів. Перший з таких фестивалів відбувся в 1978 році у центральному парку міста Ессена, в якому взяло участь більше 20 тисяч городян. Зараз „Фестивали спорту” на міських майданах, вулицях, у парках та в інших місцях відпочинку населення включаються в календарі масових спортивних заходів практично усіх міст Німеччини.

Німецький спортивний союз є першою великою організацією, яка ще з 1970 року використовує можливості реклами в неприбуткових цілях через безоплатне розповсюдження плакатів, оголошень, популярної інформації про здоровий спосіб життя та соціальні цінності рухової активності. Це дозволило перетворити спорт для всіх в унікальний соціальний феномен. Вартість рекламних послуг, наданих за рахунок спонсорства та пожертвувань починаючи з першої компанії по сьогодні оцінюється експертами більше як у 350 мільйонів євро.

Масовий спорт в Німеччині має позитивний вплив на економіку. W.Weber, C.Schnieder, N.Kortlike, B.Horak [41, с. 23] вказують, що 1,4 % загального національного продукту Німеччині надходить зі спорту, якому, до речі, задіяно біля 700 тисяч працівників. У свою чергу на спорт спрямовується півтора відсотка державного бюджету і три відсотка регіональних бюджетів. Розмір сприяння спорту на базовому рівні складає, як правило, від 2 до 8 % загального комунального бюджету [3, с.109]. Частка індивідуальних витрат на спорт є відносно сталою величиною і становить 2-3% загальних доходів громадян [41, с. 78]. В розвиток цієї думки W.Vaumann [19] констатує, що „приватне споживання у сфері спорту в Німеччині майже у чотири рази більше ніж державні витрати на спорт”. Основним спонсором загальнонімецьких оздоровчих програм з використанням засобів організованої рухової активності, як правило, виступають медичні каси [37].

У 1999-2003 роках у рамках реалізації програми „Золотий план Сходу”, що передбачав модернізацію інфраструктури для масового спорту нових федеральних земель, з центрального бюджету було виділено 52,1 мільйона євро [34].

Ключова роль у фінансуванні розвитку масового спорту в Німеччині відводиться місцевим органам влади. В структурі земельних та муніципальних бюджетів значна стаття видатків припадає на будівництво реконструкцію та утримання спортивних споруд які, за звичай, безкоштовно надаються для місцевих спортивних клубів [23, с.64].

Принцип співробітництва. У майже 90 тисячах німецьких спортивних організацій безоплатно працює більше трьох мільйонів волонтерів. Вони видають на користь масового спорту понад 500 мільйонів годин. На оплату їх послуг необхідно було б витратити щорічно декілька мільярдів євро. А це призвело б до суттєвого збільшення членських внесків і негативно позначилось би на масовості занять. Отже, без добровольців спорт для всіх є неможливим. В Німеччині та інших європейських країнах інтенсивно розробляються та використовуються механізми заохочення осіб, які витрачають свій час на добровільних засадах для впровадження спорту в повсякденне життя співгромадян.

Спорт для всіх залишається в Німеччині пріоритетом на наступні десятиріччя. Спостерігається тенденція до зростання кількості прихильників спорту для всіх на фоні зниження чисельності населення. Спорт у вільний час динамічно змінюється відповідно до суспільних потреб.

Німецький спортивний союз весною 2002 року розпочав реалізацію загальнонаціональної компанії „Спорт робить Німеччину кращою” [37], яка включає такі соціальні проекти: „Спорт за здоров’я”; „Родина і спорт”; „Спорт проти насильства”.

Зазначена компанія має на меті сприяти: 1) об’єднанню людей різного походження 2) поверненню громадян до активного способу життя після хвороби; 3) підготовці молодого покоління до дорослого життя; 4) покращенню якості життя людей похилого віку; 5) витривалості на шляху до успіху окремої особистості та суспільства; 6) добровільній діяльності та взаєморозумінню; 7) зміцненню сімейних традицій.

Колишній президент Федеративної Республіки Німеччини Йоханес Рау перед відкриттям компанії відзначив: „Спорт несе добро всій нашій країні, тому що він об’єднує людей та зміцнює зв’язок між молодими і старими. Спорт ще ніколи не був таким цінним як сьогодні. Німецький спортивний союз хоче доказати усім як спорт сприяє кращому життю у нашій країні. Це дуже важлива і добра справа. Тому я охоче підтримую компанію „Спорт робить Німеччину кращою” [37]. Через три роки Федеральний президент Хорст Кьохлер також відзначав важливість зазначеної компанії для зміцнення єдності держави та розвитку громадянського суспільства. Важливо, щоб спорт для всіх в Німеччині був різноманітним, успішним та захоплюючим [27].

Франція. Масовий спорт визначається важливим компонентом спортивної політики Французької Республіки. Відповідно до законодавства цієї держави органи місцевої влади повинні забезпечувати розвиток спорту передусім з метою створення умов для включення кожного французького громадянина незалежно від статі, віку, здібностей і суспільного положення до рухової та спортивної діяльності – важливий фактор здоров’я, розвитку кожної людини, один з головних елементів виховання, культури і суспільного життя.

Статтю 33 Закону Французької Республіки „Про організацію та підвищення ролі у суспільстві фізичної і спортивної активності” (редакція від 8 серпня 1994 року за № 94-679) [10, с. 210-211] передбачено функціонування Національної ради фізичної та спортивної активності як консультативного органу, який

кожних два роки подає на розгляд Міністра у справах спорту доповідь про підсумки та перспективи державної політики у сфері як масового, так і спорту вищих досягнень.

Фізична і спортивна активність населення все більше відходить від традиційних моделей, які передбачають обов'язковість змагальної практики. З точки зору муніципальної спортивної політики у Франції розрізняють два типи розвитку масового спорту – „неорганізований”, коли для занять використовуються не призначені для цієї мети території населених пунктів, та „організований” спорт у вільний час на спортивних спорудах або в пристосованих місцях [7].

„Неорганізовані” заняття спортом характерні, передусім, для дітей та молоді, які використовують різноманітні катання (ролики, скейтборг, велосипед тощо), метання, ковзання, ігри з м'ячем, лазіння (скалами, розвалинами, по канату тощо). Дорослі практикують здебільшого два види „неорганізованих” занять – біг та їзда на велосипеді.

„Організовані” заняття масовим спортом в даному контексті характеризуються як індивідуальні, оскільки здійснюються поза спортивними клубами, асоціаціями та організаціями приватного сектора. Вони пов'язані з використанням муніципальних спортивних спорудах або спеціальних місць для занять (безоплатно чи за незначну плату) – басейнів, тенісних кортів, „трас здоров'я”, місць для занять скелелазінням, роликами, настільним тенісом, ігрових, легкоатлетичних і гімнастичних містечок тощо.

Організація занять спортом для всіх здійснюється головним чином в громадському секторі. У 2001 році було зареєстровано 170 тис. спортивних асоціацій, в яких нараховувалось понад 14 млн. членів. До їх діяльності залучено більше ніж 2 млн. волонтерів [29].

З 1980 року в Франції функціонує Асоціація „Спорт для всіх” перед якою стоять такі завдання: 1) розробка та розповсюдження програм для спортивних клубів; 2) організація та проведення ігор і фестивалів за програмою „Спорт для всіх”; 3) проведення науково-дослідної роботи з проблем масового спорту; 4) підготовка програм активного відпочинку; 5) організація Тижня спорту для всіх; 6) проведення курсів з профілактики серцево-судинних захворювань [13].

Французькі муніципальні спортивні служби постійно здійснюють детальний аналіз спортивних потреб населення та забезпечують адаптацію виявлених потреб до реальних можливостей відповідних органів місцевої влади [8]. 89 % комун населення яких перевищує 5000 мешканців, мають спортивні служби. Розрахунок виконаний Національною федерацією муніципальних спортивних служб, показує, що на 1 людину, яка працює у службі, припадає приблизно 1000 жителів населеного пункту.

У Франції більшість комун виділяють такі пріоритети у розвитку спорту для всіх: утримання спортивних споруд формування політики спорту для всіх, участь у профілактиці захворювань різними формами організованої рухової активності [5, с. 95].

Впродовж останніх років у Франції все більшої популярності набуває свято спорту під девізом „Раз, два, три ... переможемо у гри”, яке проводиться у двох варіантах. Перший – впродовж визначених двох днів одночасно відбуваються масові заходи практично у всіх населених пунктах Франції. Другий – проведення окремих свят різними спортивними організаціями національного або регіонального рівня. Щорічно відбувається понад 20 таких заходів під патронатом Міністерства у справах молоді та спорту Франції [32].

З 2004 року щорічно в одні з вихідних організовуються по всій Франції Дні сімейного спортивного дозвілля. У 2007 році – це 29-30 вересня. До їх програми включають відповідні наукові форуми, дискусії, освітні програми для батьків та дітей, розпродаж за знижками „ліцензій” спортивних асоціацій для сімейних занять тощо. Практично у кожній комуні організовуються масові спортивні заходи з різних популярних у цій місцевості видів рухової активності [30].

У Кодексі спорту Франції від 25 травня 2006 року [28] чітко регламентовано процедуру проведення спортивних свят в частині отримання попереднього дозволу, страхування учасників таких заходів та забезпечення їх безпеки. Зокрема у Статті 332-5 цього кодексу зазначається, що за проникнення у місця проведення спортивного свята у нетверезому стані, або шляхом застосування сили чи обману, застосовується покарання через ув'язнення до року та сплати штрафу 15 тис. євро.

З 1999 року до 2003 року кількість громадян Франції старше 15 років залучених до спорту для всіх зросла з 42 до 45 % [29]. Разом з цим, достатній рівень рухової активності для зміцнення здоров'я і профілактики захворювань спостерігається у 24 % французів [31, с. 12]. У Франції культивується більше 335 спортивних дисциплін, серед яких найбільшою популярністю користуються плавання, різні види велоспорту, ходьба, біг підтюпцем, аеробіка, йога, боулінг, лижні види спорту, футбол, теніс, рибальство [20, с. 2].

Впродовж 2004-2005 років у Франції проведено інвентаризацію всіх спортивних споруд незалежно від підпорядкування та форм власності. На основі результатів цієї інвентаризації [33] можна констатувати що станом на 1 січня 2006 року у цій країні функціонувало 313 557 спортивних об'єктів 179 типів. З поміж них 15% складають спортивні майданчики різного профілю, 14% – тенісні корти, 11% – футбольні поля, 5% – приміщення для „мультиспортивних” занять. 76,7% спортивних споруд знаходиться у власності комун. Комерційною є кожна двадцята споруда а кожна тридцята – це власність спортивних асоціацій. По 1,7-1,8% зазначених об'єктів належить державі та регіональній владі, а також приватним особам для власних потреб без комерційного використання.

Фінансування спорту з державного бюджету складає 0,2% його загального обсягу, а з бюджету провінцій – від 2 до 7% та понад 5% комунального бюджету [14]. У 2002 році асигнування на спорт з усіх

джерел (фізичні особи, бюджети усіх рівнів, підприємства) склали 26,5 млрд. євро, або 1.7 % ВВП Франції [29]. При цьому витрати населення дорівнюють половині зазначеної суми, а держави і місцевих органів влади – 41%. Внесок підприємств традиційно скромний – 9% [21, с. 1]. З 1995 по 2003 рік обсяги фінансування спортивного сектору зросли у Франції на 62% [30, с. 59].

В 1979 році у Франції створено Національний фонд допомоги спорту (FNDS). Міністр спорту є розпорядником коштів і визначає основні напрямки їх використання за поданням Ради Фонду, половина складу якої формується Національним олімпійським комітетом, а інша – центральним органом виконавчої влади з питань спорту. Надходження до FNDS забезпечуються за рахунок 2,9% збору з продажу квитків на спортивні змагання високого рівня та 2% від прибутків державного підприємства „Французька лотерея”. З 2000 року до зазначеного Фонду відраховується 5% від оплати за право на телевізійну трансляцію спортивних подій високого рівня [39]. У 2005 році FNDS розпоряджався 260 млн. євро, що в 1,3 рази більше ніж у 2002 році. З поміж напрямів використання коштів FNDS домінуюче місце відводиться підтримці регіональних та місцевих організацій на зміцнення матеріально-технічної бази розвитку спорту.

У Франції відповідним законом від 10 січня 1991 року заборонена реклама та спонсорство спорту відносно алкогольних напоїв. Цей закон також забороняє продаж алкогольних напоїв у місцях проведення змагань. Закон від 27 січня 1993 року забороняє рекламу тютюнових виробів у спортивному секторі [22, с. 126].

Президентом Франції Ніколя Сарказі у травні 2007 року створено Міністерство здоров'я, молоді та спорту. Як зазначає Міністр Р. Бечелот-Наргені [26], таке поєднання охорони здоров'я і спорту в одному центральному органі виконавчої влади має дати добрий сигнал для суспільства щодо використання можливостей рухової активності для оздоровлення населення країни. Одним з пріоритетів нового міністерства визначено пошук шляхів залучення коштів від медичного страхування для розвитку спорту для всіх. З поміж головних завдань – сприяння будівництву нових спортивних споруд в комунах з урахуванням необхідності забезпечення їх рівномірного розподілу між регіонами та підвищення доступності для широких верств населення. Мета державної політики – продовження роботи зі створення умов для ліквідації відставання Франції від північних країн Європи щодо залучення співгромадян до спортивної діяльності.

Таким чином на прикладі трьох країн Європи з високим рівнем організованої рухової активності населення нами узагальнено передовий континентальний досвід та результати наукових досліджень стосовно організаційних особливостей розвитку спорту для всіх, які доцільно враховувати у реалізації державної політики у сфері фізичної культури спорту в Україні.

Висновки.

1. Система організації та функціонування спорту для всіх у країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю характеризується орієнтацією на потреби та можливості людей. Зазначена система постійно адаптується до їх запитів та особливостей життєдіяльності. Залучення громадян до спорту для всіх відбувається на засадах добровільності та усвідомлення ними важливості таких занять для збереження здоров'я, активного дозвілля та загалом – покращення якості життя.

2. Головне завдання держави та місцевого самоврядування у системі спорту для всіх – це створення сприятливих умов для розвитку масового спорту (нормативно-правова база, підготовка кадрів, наукова робота, будівництво та утримання спортивних споруд встановлення необхідних економічних та інших преференцій тощо), а безпосередня організація занять привабливими видами рухової активності – це завдання спортивних організацій різних форм власності. Основну відповідальність за розвиток спорту для всіх беруть на себе органи місцевого самоврядування.

3. У країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю розробляються, приймаються та реалізуються відповідні загальнонаціональні програми, які спрямовані на забезпечення доступності спортивних занять для широких верств населення на основі об'єднання зусиль усіх зацікавлених сторін.

4. У зазначених країнах здійснюється моніторинг рівня залучення громадян до спорту для всіх шляхом опитування населення. Застосовується багаторівнева шкала для відповідного оцінювання. Аналіз проводиться за результатами багаторічних спостережень.

5. Найбільш популярними видами рухової активності у вказаних країнах є ходьба, біг підтюпцем, їзда на велосипеді, плавання, аеробіка, лижні види спорту та футбол. Проте, цей показник залежить і від національних особливостей, так у Фінляндії багато громадян віддають перевагу хокею з шайбою, а у Франції та Німеччині – тенісу. З поміж характерних форм масового спорту виділяють самостійні та сімейні заняття, членство у спортивних клубах, участь у різних спортивних фестивалях та святах.

6. Високий рівень охоплення населення організованою руховою активністю обумовлений належним рівнем забезпечення спортивними майданчиками, плавальними басейнами та залами різного профілю, а також кваліфікованими кадрами і волонтерами. Через засоби масової інформації здійснюється вплив на суспільну свідомість стосовно доцільності і необхідності занять масовим спортом для різних груп населення. А в Фінляндії для громадян та їх дітей встановлені податкові заохочення до організованої рухової активності.

7. Спорт для всіх має позитивний вплив на економіку країн з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю. Спортивний сектор складає 1,2-1,4% валового національного продукту. Зниження гіподинамії дозволяє заощадити значні кошти, які витрачаються на лікування неінфекційних

захворювань, що є головною причиною передчасної смерті, а з іншого боку – зберегти та підвищити рівень трудових ресурсів.

Визначені характерні ознаки системи організації та функціонування спорту для всіх у Фінляндії, Німеччині та Франції – країнах з високим рівнем охоплення населення організованою руховою активністю доцільно врахувати для обґрунтування перспективних шляхів та соціальних технологій реалізації державної політики у сфері масового спорту в Україні.

Подальші дослідження передбачається провести в напрямку вивчення інших проблем сучасної системи організації та функціонування спорту для всіх.

Література

1. Бомова Н.Б. Рекреационный спорт в Финляндии // Теория и практика физической культуры – 1989. – № 6. – С. 15-17.
2. Гостев Р.Г. Спорт и законодательство – М.: НИЦ «Еврошкола», 2001. – 438 с.
3. Гуськов С.И., Соколов А.С. Местные органы власти и спорт. – М.: Полиграф-сервис, 1998. – 223 с.
4. Жуляев В.М. Фінляндія: приклад політиків // Спортивна газета. – 2006. – № 86-87. – С. 16.
5. Золотов М.И., Платонова Н.А., Вапнярская О.И. Экономика массового спорта: учебное пособие. – М.: Физическая культура 2005. – 300 с.
6. Исаев А.А. Спортивная политика России. – М.: Советский спорт, 2002. – 512 с.
7. Кутепов М.Е. Управление спортом в муниципалитетах Франции: правовые основы // Спорт для всех. – 1999. – № 4. – С. 21-23.
8. Кутепов М.Е. Современные механизмы управления спортом в муниципалитетах Франции // Спорт для всех. – 2000. – № 1. – С. 28-30.
9. Массовый спорт и физическое воспитание в Финляндии // Наука в олимпийском спорте. – 2000. – Специальный выпуск. – С. 53-59.
10. Национальное законодательство о физической культуре и спорте: Хрестоматия В 2-х томах. – Том 1: Законодательные акты о физической культуре и спорте / Авторы-составители В.В. Кузин, М.Е. Кутепов – М.: СпортАкадемПресс, 2002. – 448 с.
11. О планировании спорта будущего – региональные и местные проекты (на примере Финляндии) // Новости спорта для всех. Менеджмент и маркетинг физкультурно-оздоровительных услуг в зарубежных странах. – 1994. – № 2. – С. 9-16.
12. О развитии массового спорта в ФРГ // Массовая физическая культура и спорт за рубежом – 1988. – № 5. – С. 22-24.
13. Рейно Д. Программа “Спорт для всех” в юго-западной части Франции // Массовая физическая культура и спорт за рубежом – 1988. – № 5. – С. 20.
14. Соколов А.С. Роль и участие местных органов власти Германии и Франции в развитии физического воспитания и спорта // Теория и практика физической культуры – 1999. – № 4. – С. 45-49.
15. Спорт в Германии // <http://emigration.russie.ru/information/sociallife/sport.htm>
16. Спортивно-оздоровительная работа в Германии // Новости спорта для всех. Менеджмент и маркетинг физкультурно-оздоровительных услуг в зарубежных странах. – 1994. – № 3. – С. 8-14.
17. Физкультура и спорт в Финляндии // <http://virtual.finland.fi/finfo/russian/sportexe.html>
18. Aura O., Ahonen G. Sport for All and Health enhancing Physical Activity in Corporations, Indicators and Results in Finland // 10th World Sport for All Congress 2004: Book of Abstracts. – Rome, 2004. – P. 140.
19. Baumann W. Sport und Wirtschaft: Steigende Teilnahme – wachsender Markt // Der Sport – ein Kulturgut unserer Zeit. – Frankfurt am Main: Deutscher Sportbund, 2000. – S. 294-296.
20. Belloc B. Une nomenclature pour les activités et sportives: 335 disciplines, 34 familles, 9 classes / Bulletin de statistiques et d'études. – Paris: Ministère de la Jeunesse et des Sports, 2002. – 6 p.
21. Beretti-Liverneaux E. Le poids économique du sport en 2002 / Bulletin de statistiques et d'études. – Paris: Ministère de la Jeunesse, des Sports, et de la Vie Associative, 2004. – 4 p.
22. Chaker A. Study on national sports legislation in Europe. – Strasbourg: Council of Europe, 1999. – 144 p.
23. Chaker A. Good governance in sport – A European survey. – Strasbourg: Council of Europe, 2004. – 101 p.
24. Dienstl E. The German route to Sport for all // Making sport attractive for all, proceedings book / XVI European Sports Conference, Dubrovnik, September 24-26, 2003. – Zagreb: Ministry of Education and Sport of the Republic of Croatia, 2003. – P. 39-43.
25. Heinila K. Social Research and Sport in Finland // Sportwissenschaft. – 1989. – Vol. 18. – P. 8-25.
26. Intervention de Mme Roselyne Bachelot-Narquin devant le Comité national olympique et sportif français, Paris, 23 mai 2007 // http://www.jeunesse-sports.gouv.fr/accueil_5/ministre_201/discours_220/intervention-mme-roselyne-bachelot-narquin-devant-comite-nationale-olympique-sportif-francais_1602.html
27. Köhler H. Der Sport – eine wichtige Kraftquelle für die Gesellschaft // DSB: Jahresmagazin. – 2005. – S. 10.
28. La code du sport // http://www.jeunesse-sports.gouv.fr/sports_1/organisation-du-sport-france_8/role-du-ministere_9/code-du-sport_563.html
29. Les CHIFFRES CLÉS du SPORT: octobre – 2004. – Paris: Ministère de Jeunesse et des Sports, 2004. – 14 p.
30. Le week-end du sport en famille // http://www.jeunesse-sports.gouv.fr/sports_1/acces-au-sport-pour-plus-grand-nombre_32/les-fonctions-sociale-educative-du-sport_45/les-fonctions-sociale-educative-du-sport_566.html

31. Physical activity and health in Europe: evidence for action / edited by N.Cavill, S.Kahlmeier, F.Racioppi. – Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2006. – 40 p.
32. Pour tout savoir sur les projets 1, 2,3 ... à vous de jouer. – Paris: Ministère de Jeunesse et des Sports, 1999. – 11 p.
33. Recensement national des équipements sportifs, espaces et sites de pratiques: Présentation de la démarche, des premiers résultats et de l'outil d'exploitation. – Paris: Ministère de la Jeunesse, des Sports, et de la Vie Associative, 2004. – 19 p.
34. Reinsch M. Der ostdeutsche Sport zwischen Nostalgie und Neuorientierung // DSB: Jahresmagazin. – 2005. – S. 92-93.
35. Savola J. Finland: Go30 – a 30-Minute Campaign // TAFISA Magazine. – 2006. - # 1. – P. 4-7.
36. Sport and Physical Education in Finland / edited by M.Palkama, L.Nieminen. – Helsinki: The Finnish Society for Research in Sport and Physical Education, 1997. – 40 p.
37. Sport für alle // Sport in Deutschland. – Frankfurt am Main: Deutscher Sportbund Generalsekretariat, 2003. – S. 35-42.
38. Sport: Germany's largest association. – Frankfurt am Main: Deutscher Sportbund, 2004. – 16 p.
39. Tax on Television Rights approved in France // Sport Information Bulletin. – 2000. – # 1. – P. 29.
40. The leisure trends in Germany // Sport Information Bulletin. – 2000. – # 2. – P. 89-90.
41. Weber W., Schnieder C., Kortlüke N., Horak B. Die wirtschaftliche Bedeutung des Sports. – Schorndorf: Hofmann, 1995. – 394 s.

Надійшла до редакції 23.06.2007р.